

France Vurnik

PRIŠLO JE PISMO

ali izgubljena zgodba

Bolečina, ki jo hrani ta zgodba, je že zdavnaj sprhnela v peščenem grobu na pokopališču, kjer je bilo nekoč rodovitno polje. Toda o tem samo mimogrede, ker tudi tega nihče več ne pomni. Ljudje imamo pač vsak svoje skrbi, se pa zgodi, da se v spominu ohrani doživetje, izkušnja, tudi bolečina drugega, ker je bila znamenje časa.

Na eni izmed savskih polj, ki jih bo nekoč zalila voda, ko bodo pod Rakovnikom zgradili jez za elektrarno, je imel svojo kajžo, skromno hišo in nekaj zemlje, da je mogel rediti kravo in prašiča, sicer pa je bil zaposlen pri komunalni bližnjega mesteca, zadolžen za čistost glavnega trga in dveh ulic, kolikor jih je v njegovem času premoglo mesto. Največ opravkov so mu dajale konjske fige, posebno v uradnih dnevih, ko so iz okoliških vasi prihajali kmetje s kočijami ali pa kar z lojtrniki po opravkih na okrajno glavarstvo in na občino.

Rekli so mu Pavlek, za njegovo pravo ime in priimek je vedel le malokdo.

Ko se je leta 1920 vrnil iz ruskega ujetništva, doletelo ga je v Galiciji, je bil tako izčrpan, da nekaj dni sploh ni mogel govoriti, samo grgal je nerazumljive glasove, pil mleko in juho ter ležal na zapečku. V skromni bajti je zanj skrbel ostareli oče, ki bi sam potreboval več pomoči.

»Pavlek se je zlizal,« je v nedeljo pred cerkvijo poročal njegov sosed Bogman. »Včeraj je že nosil živini...«

Kmalu so oče umrli, Pavlek pa se je oženil; še prej je malo popravil hišo, se zaposlil, kot rečeno, na komunalni. Njive, kolikor jih je podedoval, mu je zoral sosed Bogman, ki je imel toliko zemlje, da je lahko redil ob drugi živini še par konj, s katerima je v zimskih mesecih prevažal »štoker« z Jelovice, kadar ni bilo dela na polju pa tudi deske s savske žage na železniško postajo. Zaslužilo se je.

In prav kmalu, sredi dvajsetih let, se je rodil sin Francelj. Izbira imena je bila preprosta: tako je bilo ime očetu in njemu, ki so mu sicer rekli Pavlek.

Fant je rastel v okolju, ki ti daje občutek, da je lepo živeti. Nenehno šumenje Save v bližini, pogled na Triglav, ki ti da vedeti, da se nekje svet tudi konča, smrekov masiv Jelovice, kamor se pogosto odpravlja tudi v najhujšem mrazu sosed Bogman, redna nedeljska pot v mesto, v cerkev z bučnimi orglami, ob katerih se je domišljija podala na pot v neznane in nepoznane svetove. Neobremenjeno sožitje z naravo.

To se je seveda končalo z odhodom v šolo, ki jo je Francelj zdeloval brez težav, ne da bi zbujal kakršnokoli pozornost. Malo ga je zmotilo, če so ga sošolci iz mesta podražili, da ima na primer umazan vrat. Še preden je dokončal osnovno

šolo, ga je vzel v uk ključavničar, mojster kovinske stroke, kamor je prihajal po šoli; ko pa je končal osmi razred, je bil že vpeljan v delavnico in se potem izučil.

Preden se je to zgodilo, je bila že vojna in Nемеc je mobiliziral slovenske fante na Gorenjskem in Štajerskem za svoje čete na vzhodni fronti. Tudi Francelj je prišel na vrsto konec leta 1942, ko je izpolnil sedemnajst let in so ga kot mnogo drugih njegovih sošolcev vzeli v *Arbeitsdienst*; znašel se je v *Münchnu*. In potem, ko so se Nemci že umikali z Vzhoda, na ruski fronti.

Tudi od tam je pisal, ne sicer pogosto, pošiljal pa je posebne kartončke, iz katerih se je dalo sestaviti majhen paket, v katerega je mati vložila nekaj piškotov in suhih krljev. Francelj je pošiljal tudi posebne znamke, na katerih je pisalo *Feldpost*, in potem sporočal, da je paket dobil. Zadnjič se je oglasil iz Danziga, kakor so takrat rekli Gdansk, konec leta 1944.

In potem je prišlo pismo. Napisal ga je sošolec in Pavleku z obzirnimi besedami sporočil, kako sta se s Franceljnomo prebijala na vzhodni fronti, pri Danzigu pa je v njuno bližino priletela tankovska granata; Franceljna je raztrgala, sošolca pa močno ranila, tako da je levo nogo obdržal v rokah in le hitra intervencija je preprečila, da ni izkrvavel in da so mu z operacijo nogo rešili; ostala je za sedem centimetrov krajša.

Pavlek je prebiral pismo, se spominjal svoje Galicije, v spominu oživiljal podobo svojega sina, premišljeval o krivičnih časih, v katerih življenje nima cene, ko smrt kosi vseprek. Pismo je zataknil za postrani nameščeno sliko srca Jezusovega pod stropom in od trenutka, ko je pismo zataknil za sliko, začel dvomiti o njegovi vsebini. Nikoli več ga ni potegnil izza slike in vse bolj se je v njem razraščala misel, da se bo njegov Francelj nekega dne prikazal na pragu hiše.

Z ženo že prej ni veliko govoril, nekako sta se navadila na tiho sporazumevanje. Hodil je še vedno na »šiht«, kakor je pravil, čeprav je to veljalo samo za tovarniške delavce, Bogman mu je oral njive, on jih je obdeloval in posadil, največ s krompirjem in živel s svojo bolečino in upanjem.

Nekaj let po vojni, ko se je svet že nekoliko pobral iz pepela, se je pri Pavleku oglasil sosedov fant z zgornje savske police. V rokah je držal srednje veliko košaro in Pavlek se je začudeno zagledal vanj. Nič ni odzdravil, samo gledal je.

Fant je povedal, da se njegova sestra moži in da mu mama pošilja, kot sosedu, nekaj od ohceti.

»Katera se moži?« je vprašal Pavlek.

»Anica,« je bil kratek odgovor.

»To je ta četrta, a ne?«

»Ja.«

»To sem namenil Franceljnu!« je odločno rekel Pavlek.

Prinašalec košare je onemel. Ni vedel, kaj bi, ker je dobro poznal usodo Pavlekovega sina.

Zadreglo je presekalo Pavlek sam:

»Ne bom vzel, zahvali se mami . . . Anico sem namenil Franceljnu!« je ponovil in odšel v hišo.

»Bog se ga usmili!« je rekla sosedova mama, ko ji je sin vračal košaro z dobrotami, namenjenimi Pavleku. »A se mu je zmešalo? Še zdaj čaka na Franceljna . . .«

Svatje v hiši so se razživel in že govorili drug mimo drugega.